

XALQARO IQTISODIYOT, RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI VA MUAMMOLAR

E.Jo‘rayev

Toshkent kimyo-texnologiya instituti, Shahrisabz filiali “Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar”
kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro iqtisodiyotning asosiy rivojlanish yo‘nalishlari, muammolari va istiqbollari haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyot, rivojlanish, xalqaro, integratsiya, tovar, ayriboshlash, hamkorlik, elektron tijorat.

Iqtisodiyot — bu insoniyat taraqqiyotining eng muhim asoslaridan biri bo‘lib, u mamlakatlarning ijtimoiy, siyosiy va madaniy rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Xususan, global iqtisodiyotning bugungi kundagi dinamikasi va rivojlanish yo‘nalishlari davlatlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar, texnologik taraqqiyot va resurslardan samarali foydalanish kabi omillarga bog‘liq.

So‘nggi yillarda xalqaro iqtisodiyotda bir qator muhim tendensiyalar kuzatilmoqda:

1. Globalizatsiya va savdo liberallasuvi

Globalizatsiya jarayoni dunyo mamlakatlarining iqtisodiy integratsiyasini kuchaytirdi. Xalqaro savdo hajmi oshib, davlatlar o‘rtasidagi tovar va xizmatlar almashinuvi yangi bosqichga ko‘tarildi. Xususan, Jahon Savdo Tashkiloti (JST) kabi tashkilotlar savdo to‘siqlarini kamaytirish orqali xalqaro iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishga hissa qo‘shmoqda.

2. Texnologik taraqqiyot va raqamli iqtisodiyot

Texnologik innovatsiyalar xalqaro iqtisodiyotda yangi segmentlar paydo bo‘lishiga olib kelmoqda. Raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat va sun‘iy intellekt texnologiyalari xalqaro savdoni tezlashtirib, iqtisodiyotning yangi tarmoqlarini yaratmoqda. Ayniqsa, COVID-19 pandemiyasi davrida raqamli iqtisodiyotning roli sezilarli darajada oshdi.

3. Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyot

Iqlim o‘zgarishiga qarshi kurash va ekologik barqarorlik xalqaro iqtisodiyotning asosiy masalalaridan biriga aylandi. Mamlakatlar ko‘proq yashil energiya manbalariga o‘tishni maqsad qilmoqda. Xalqaro darajada uglerod chiqindilarini kamaytirishga qaratilgan bitimlar iqtisodiy siyosatning ajralmas qismiga aylandi.

Xalqaro iqtisodiyotdagi muammolar

Xalqaro iqtisodiy tizimda kuzatilayotgan rivojlanish bilan bir qatorda qator muammolar ham mavjud:

1. Notekis rivojlanish

Dunyoning rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlari o'rtasida iqtisodiy farq hanuz yuqori darajada qolmoqda. Bu holat xalqaro savdodagi tengsizlik, texnologik imkoniyatlarning cheklanganligi va moliyaviy resurslarning taqsimlanishidagi nomutanosiblik bilan izohlanadi.

2. Savdo urushlari va proteksionizm

So'nggi yillarda ayrim davlatlar proteksionistik siyosatga qaytmoqda. Bu xalqaro savdoda to'siqlar paydo bo'lishiga va iqtisodiyotning sekinlashishiga olib kelmoqda. Masalan, AQSh va Xitoy o'rtasidagi savdo urushlari global iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatdi.

3. Iqlim o'zgarishi va ekologik muammolar

Iqlim o'zgarishi xalqaro iqtisodiyotga katta tahdid solmoqda. Ekstremal iqlim sharoitlari qishloq xo'jaligi, transport va energetika kabi sektorlarni zaiflashtirmoqda. Bu esa global oziq-ovqat xavfsizligi va energiya ta'minotida muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Xalqaro iqtisodiyotning istiqbollari

Kelajakda xalqaro iqtisodiyotda quyidagi yo'nalishlar rivojlanishi kutilmoqda:

1. Raqamli iqtisodiyotni kengaytirish: Elektron tijorat, blokcheyn va sun'iy intellekt texnologiyalari iqtisodiy jarayonlarni tezlashtiradi.

2. Barqaror rivojlanishga o'tish: Yashil energiya va ekologik innovatsiyalar xalqaro iqtisodiyotning asosiy drayveriga aylanadi.

3. Integratsion jarayonlarni kuchaytirish: Yangi mintaqaviy iqtisodiy ittifoqlar va savdo bitimlari xalqaro iqtisodiy munosabatlarni rivojlantiradi.

Bugungi kunga kelib globallashuv jarayonlari nafaqat xalqaro iqtisodiyot tuzilishini o'zgartiribgina qolmay, balki har bir davlat ichidagi mintaqalarning rivojlanishiga ham katta ta'sir o'tkazmoqda. Bizga ma'lumki, bir davlat boshqa bir davlat bilan mahsulot ayirboshlashni yo'lga qo'ymasdan turib, iqtisodiy faoliyatini yuritishi juda qiyin. Mahsulot ishlab chiqarishning amalga oshishi va rivojlanishi xalqaro savdo munosabatlarini vujudga keltiradi. Mahsulot ishlab chiqarish kuchlarining taraqqiy etib borishi bevosita ishlab chiqarish hajmini kengayishiga hamda boshqa tomondan mamlakatlararo xo'jalik aloqalarining yanada rivojlanishiga imkon yaratadi.

Xulosa. Xalqaro iqtisodiyotning bugungi holati va istiqbollari zamonaviy dunyoning muhim qirralarini aks ettiradi. Texnologik taraqqiyot, globalizatsiya va ekologik barqarorlik kabi mavzular xalqaro iqtisodiy siyosatning asosiy yo'nalishlarini

belgilab bermoqda. Shu bilan birga, mavjud muammolarni hal qilish uchun mamlakatlararo hamkorlik va yangi innovatsion yondashuvlar zarur. Faqatgina samarali iqtisodiy siyosat va kuchli integratsion jarayonlar orqali dunyo iqtisodiyoti barqaror rivojlanish yo‘liga o‘tishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. G.M.Shadieva, T.S.Sharipov, Sh.A.Sultonov, Z.S.Artikov, L.U.Maxmudov, A.P.Xazratov, D.S.Musinov. Mintaqaviy iqtisodiyot darslik / Samarqand -2023
2. Региональная экономика: Методические указания / Л.Ф. Мирсаянова. – Казань: 2008
3. Boltabaev M.R., Qosimova M.S., Ergashxodjaeva SH.J.,G’oypnazarov K.,Samadov A.N., Xodjaev R.S. Kichik biznes va tadbirkorlik. - T.: 2011 y.
4. M.S. Mirsaidov. “Xalqaro iqtisodiy munosabatlar”. O’quv qo’llanma-T.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2006 y.
5. G.G’.Nazarova, Z.M.Iminov, X.X.Xalilov, O.B.Hamidov “Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar”. Darslik - Toshkent- 2011.
6. Гуломова, Н. Ф. (2022). Возможности Цифровой Трансформации Транспортной Отрасли В Республике Узбекистан. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 188-192.
7. Гуломова, Н. Ф. (2022). Проблемы, Возникающие В Процессе Перехода К Цифровой Экономике В Узбекистане: Рост Угроз Кибербезопасности. Как цитировать: Цифровые технологии и право: сборник научных трудов I Международной научно-практической конференции (г. Казань, 23 сентября 2022 г.)/под ред. ИР Бегешева, ЕА Громовой, МВ Залоило, ИА Филиповой, АА Шутовой. В 6 т. Т. 2.–Казань: Изд-во «Познание» Казанского инновационного университета, 2022.–556 с. EDN: JSIXFM. DOI: [http://dx. doi. org/10.21202/978-5-8399-0769-0_2022_2_556](http://dx.doi.org/10.21202/978-5-8399-0769-0_2022_2_556), 84.
8. Gulomova, N. (2019). Развитие Цифровой Экономики В Республике Узбекистан: Вызовы И Решения. Theoretical & Applied Science, (9), 151-156.
9. Бабкина, А. В. Устойчивым Развитием Экономических Систем В Цифровую Эпоху.
10. Nematdjonovna, M. G., & Qizi, G. N. F. (2023). Big Data Texnologiyasining Funktsiyalari Va Vazifalari. Science and innovation, 2(Special Issue 3), 352-357.
11. Gulomova, N. (2023). Comparative Analysis Of The Export Potential Of The Republic Of Uzbekistan Within The Framework Of The EAEU. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 20, 17-22.

12. Nematdjonovna, M. G., & Qizi, G. N. F. (2023). Buyumlar Interneti (Iot) Texnologiyalarining Shakllanishi. Science and innovation, 2(Special Issue 3), 37-41.
13. Gulomova, N. (2023). Assessment And Comparative Analysis Of The Investment Potential Of The Republic Of Belarus And The Republic Of Uzbekistan Within The EAEU. Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods, 1(2), 1-9.